

Οὐδέτερον τούτων ἀκριβῶς, ἀναγκάζομαι
 νὰ δαμολογήσω. Ως ἐξαιρετικὴ καὶ μονα-
 χικὴ ἀνεδείχθη ἡ μεγαλουργὸς ἀμερικανικὴ
 παρθένος, τοιοῦτοτρόπως ἀλλοία, καίτοι
 ἴσως ἀνεπαρκής, ἔπρεπε νὰ ᾔ τοῦ βρα-
 γυτάτου αὐτῆς βίου ἡ ἀφήγησις. Βίος,
 ὡς τοιοῦτος, ἄμοιρος δραματικῶν ψυ-
 ραπειδῶν, ἀλλ' ἐμπλῆως ἐκτάκτων ψυ-
 χικῶν φαινομένων, βίος οὐχὶ ἐν τῇ τύρβῃ
 τῆς κοινωνίας ἀλλ' ἐν τῇ μονώσει τῆς με-
 λήτης βούτας, ὁφείλει ἐξ ἀνάγκης νὰ περι-
 βληθῇ ἐκτιθέμενος αὐστηρὰν ἐν τῇ διασκευῇ
 αὐτοῦ ἐνότητά. Καὶ αὐτὸ τῆς οἰκογενείας τὸ
 ἰδιόκλημα μόνον ἐν παρέρῳ καὶ ἐν ἀθηνεὶ
 διαχρῶσει δύνανται νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἔρ-
 ρημον καὶ τὴν ἀρμονίαν τῆς καθόλου εἰκό-
 νος. Τὸν Γολγοθᾶν τοῦ πνεύματος ἡ Λου-
 κρητὶς ἀνῆλθε μόνῃ τὴν ἐν τῷ θανάτῳ
 ἀποθέωσιν μόνῃ κατενόησε· δὲν ἔζησε
 μετὰ τῶν ἀνθρώπων ὅπως μετ' αὐτῶν
 ἐν συμπλέγματι τὴν ἀπεικονίσωμεν.
 Ἡμῖν τοῖς μεταγενεστέροις κατέλιπε
 διακόσια ἐβδομήκοντα δύο ἔσματα, ἔξ
 μεγάλα ποιήματα, τρία ἡμιτελῆ μυθι-
 στορήματα, μίαν τραγωδίαν, ἡν δεκα-
 τῶν ἐτῶν οὗτα συνέγραψε, καὶ τινὰς
 ἐπιστολάς πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς ἀπε-
 θυνομένης, ὅτε ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἐμαθῇ
 τεύσει ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ Villars. Ἀλ-
 λά καὶ αὕτη ἡ καταπληκτικὴ δαψύλεια
 συγγραφῶν ἐν ὀλιγίστων ἐτῶν διαστή-
 ματι δὲν μαρτυρεῖ πιστῶς τὴν μεγίστην
 τοῦ νοῦ αὐτῆς γονιμότητα, διότι, πλὴν
 τῶν στίχων τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἡλικίας,
 ὧν, ὡς εἴπομεν, πυρποληθέντων, αὕτη
 ἔκτισε τοῦλάχιστον τὸ τρίτον μέρος τῶν
 ὑπ' αὐτῆς ἐκαστοτε γραφένων. Ὅθεν δι-
 καίως εἰς τῶν ἄγγλων αὐτῆς βιογράφων
 φρονεῖ ὅτι πλὴν τοῦ Chatterton καὶ τοῦ
 Kirke White οὐδέποτε ἀνεφάνη τηλικαύτη
 καὶ τοσοῦτον πρόωρος νοητικὴ ἀνάπτυξις.
 Ἐνταῦθα, ἀναγνώστὰ μου, περιουτοῖται
 ἡ ἡμετέρα προσκύνησις. Ἄς ἐπανεέλθωμεν
 εἰς τὴν ἐστίαν ἡμῶν, καὶ ἄς ἀρηγηθῶ-
 μεν ὅτι ὁ τάφος τῆς παρθένου ἐκείνης
 ἡμᾶς ἐδίδαξεν. Ἀλλ' ἴσως σὺ θέλεις νὰ
 μάθης πῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἐνομάζεται
 ὁ μυστηριώδης ἐκεῖνος τῆς Λουκρητίας

ZAK. ANΘ. ΕΤΟΣ Α'.

ἀστήρ, ἡ σίλβουσα ἐκείνη σφαῖρα, πρὸς ἣν
 καθ' ἐπέραν ἀνῆρχοντο τῆς μεγαλοφυῆς
 οἱ πόθοι. Ἀγνοῶ, ἀναγνώστὰ μου, πῶς, ἡ
 ἐπιστήμη ἀπεκάλυψε τὸν ἀστέρα τοῦτον·
 γινώσκω ὅμως ὅτι ἡ τέχνη ἐν αὐτῷ διορθῶ
 οὐχὶ κόσμον πραγματικὸν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ
 θόλου κρεμάμενον, ἀλλ' ἀλληγορικὸν ἢ
 μᾶλλον συμβολικὸν ἀπεικόνισμα τοῦ ὑψί-
 στου τῶν αἰσθητικῶν στοιχείων. Ὁ ἀστήρ
 οὗτος, ἡ κέκλιτος πάσης ἐμπνεύσεως, τὸ
 δρμητήριον πάσης καλλιτεχνίης, ὁ ἀστήρ
 οὗτος, πρὸς ὃν διηνεκῶς ἡ ποιητρία προσέ-
 βλεπε, καλεῖται ΠΙΣΤΙΣ!

ΜΕΜΝΩΝ ΜΑΡΤΥΩΚΗΣ.

ΗΘΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος, ὅρα φυλλάδιον δ'.)

Γ'.

Οὐδεὶς, πεποιθήμεν, ἀμφισβητεῖ τὴν
 σπουδαιότητα τοῦ ἐφ' οὗ ἐνδικαίως
 ἀντικειμένου ὡς ἐκ τούτου πιστεύομεν
 ὅτι οὐδεὶς θὰ ἐμόρφωσεν ἀναγνῶν ἐν
 τῷ τέλει τοῦ δευτέρου μέρους τῆς δι-
 ατριβῆς ταύτης ἐντὸς παρενθέσεως τὴν
 λέξιν «ἀκολουθεῖ». Ὅπως δὲ ποτε ἡμεῖς ἔ-
 χοντες πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς βαρύ-
 τητος ἣν ὁ διδάσκαλος περιβάλλεται ἐν
 τῇ κοινωνίᾳ, δὲν διατρίβομεν τὸ ἡμέτε-
 ρον ἔργον νὰ ἐξακολουθήσωμεν.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων πᾶς
 τις ἀναμφιβόλως κατενόησεν ὅτι οἱ λό-
 γοι ἡμῶν οὐδόλως ἀποβλέπουσι τοὺς κα-
 θηγητὰς τῶν ἀνωτέρων σχολῶν, οἵτινες
 δὲν ἀσχολοῦνται περὶ τὴν μόρφωσιν τῶν
 ἀκροαμένων αὐτῶν, οὐς εὐρίσκουσιν ἤδη
 μεμορφωμένους, ἀλλὰ μόνον παρέχουσιν
 αὐτοῖς τὸν μίτον τὸν δυνάμενον νὰ τοὺς ὀ-
 δηγήσῃ εἰς τὸν πολλὰκίς ἀδιέξοδον τῶν ἐ-
 πιστημῶν λαβύρινθον. Ἀναγκαῖοι μὲν οὖ-
 τοι, ἀλλ' ἀναγκαῖότερος ὁ διδάσκαλος,
 διότι χωρὶς τούτου κατ' οὐδὲν χρησι-

μεύουσιν ἐκεῖνοι. Ὁ μὲν ἐστὶν ἡ βάσις τῆς πυραμίδος, οἱ δὲ ἡ κορυφή.

Ὅτι δὲ ἡμεῖς δὲν ἀπαυώμεθα ταῦτα λέγοντες, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὸ ἐξῆς γεγονός. Ναπολέων ὁ μέγας ἐκαλέσατο ἡμέραν τινὰ τοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, οὗτοι δὲ, ὡς εἰκός, ἔσπευσαν νὰ παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ τιτᾶνος ἐκείνου, μύριξ ἐν ἐκυτοῖς διαλογιζόμενοι ὡς πρὸς τὸ αἷτιον τῆς προσκλήσεως. Ὅτε δὲ ὁ Ναπολέων εἶδε περὶ ἐκυτὸν ἀπαντας τοὺς διασημοτέρους περὶ τὰς ἐπιστήμας τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἄνδρας, μειδιῶν καὶ εὐπροσήγορος εἶπεν αὐτοῖς· ἀοφείλω νὰ ὁμολογήσω εἰς ὑμᾶς, ὅτι ἂν ἐγὼ ἡμῖ τι εἰς τὸν κόσμον, τὸ χρεωστῶ κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τοὺς ὁποίους ἔσχον ἐν τῇ νεότητί μου διδασκάλους. Ἦσαν ὅχι μόνον καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ διδασκαλοὶ, ἀλλὰ καὶ εὐπαίδευτοὶ τοιοῦτον, ὥστε κατενόουν τὰς ἀνάγκας μου καὶ τοιοιτοτρόπως δεόντως με ἐξεπαίδευσον. Παρκχαλῶ λοιπὸν ὑμᾶς, κύριοι καθηγηταί, ὥπως εὐαρεστηθῆτε νὰ παραδίδητε ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος καὶ προκαταρκτικὰ μαθήματα, τοῦθ' ὅπερ δὲν σὰς ταπεινοί, ἀλλὰ μάλλον σὰς ἀνυψοί. » Οἱ καθηγηταὶ δὲν εἶχον τι ν' ἀντεῖπωσιν εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην, ἥτις ἦτο δικταγὴ, καὶ ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ τὴν ἐπιτελέσωσιν. Πολλοῦ λόγου ἀξίαν ὀφείλει πᾶς τις νὰ θεωρήσῃ τὴν πρᾶξιν ταύτην τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός, ἥτις μία εἶναι καὶ τρανὴ ἀπόδειξις περὶ τοῦ πόσον ἐνδιαφέρεται ἡ κοινωνία ἵνα ἔχῃ καλοὺς καὶ κατὰ πάντα ἱκανοὺς πνευματικοὺς τροφούς τῶν τέκνων τῆς.

Καὶ ὁ ἕτερος τῆς ἀρχαιότητος τιτάν, ὁ Ἀλέξανδρος, ἔλεγεν ὅτι ἡγάπα τὸν διδασκάλόν του Ἀριστοτέλην οὐχ ἥττον τοῦ πατρός του, καθ' ὅσον εἰς τοῦτον μὲν ὥφειλε τὸ ζῆν, εἰς ἐκεῖνον δὲ τὸ καλῶς ζῆν· ἐνῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φίλιππος, ὅταν προστεκάλετο τὸν Ἀριστοτέλην ὥπως διδάξῃ τὸν υἱόν του, ἡμειψεν αὐτὸν διὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως τῶν Σταγειριτῶν, πατρίδος τοῦ Ἀριστοτέλους, ἣν αὐτὸς ὁ Φίλιππος εἶχε καταδικάσει, καὶ

συνέλεξεν ἐν αὐτῇ ὅλους τοὺς ἐνθεν καθεθεν διασπαρέντας πολίτας ἢ καὶ ἐν δουλείᾳ διατελοῦντας, ὅπως καὶ πάλιν αὐτὴν οἰκίσωσιν.

Καὶ τί δὲν ἐπραξάν ἐν διαφοροῖς καιροῖς ἐξοχοὶ ἄνδρες, καὶ ὑπέρτατον κατεχόντες ἀξίωμα, διακυβεύσαντες ἐν χαλεπαῖς παρεστάσεσι καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν των, ὅπως τιμῇσωσι καὶ σώσωσι τοὺς διδασκάλους αὐτῶν; Ἀναξαγόρας, ὁ διάσκαλος τοῦ Περικλέους ἐκείνου τοῦ δυνθέντος διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ πνεύματος του νὰ ὑπερισχύσῃ πάντων, νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς του τὰς ἡνίας τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, καὶ νὰ δώσῃ τ' ὄνομά του εἰς τὸν αἰῶνα ἐν ᾧ ἔζησεν, ἀμελήσας τὸ συμφέροντά του, ὅπως ὅλως ἀφιερῶθῃ εἰς τὰς φιλοσοφικὰς του μελέτας, κατέκειτο ἡμέραν τινὰ ἄθυμος, περὶ πάντων ὀλιγογῶρων, καὶ περικεκαλυμμένος τὴν κεφαλὴν, μὴ θέλων δὲ νὰ λάβῃ πλέον ἐρώσιον ὅπως οὕτω τελευτήσῃ τὴν ζωὴν του. Μαθὼν τοῦτο κατὰ τύχην ὁ Περικλῆς ἐσπευσε πρὸς αὐτὸν κατατεθλιμμένος καὶ ἤρξατο θερμῶς καὶ ἐν δακρύοις νὰ τὸν παρηκαλῇ ὥπως φρεσθῇ τῆς ζωῆς του, οὐχ ἰμόνον οἰκτεῖρων τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ μάλλον οἰκτεῖρων ἑαυτὸν, καθὼς κινδυνεύοντα ἡ ἀπολὲσθαι τοιοῦτον σύμβουλον εἰς τὰ τῆς πολιτείας. Ὅταν δὲ γενομένου τοῦ Περικλέους ἀντικείμενον φθόνου, διοπότης τις τ' ἐνομα προέτεινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ ἀπόφασιν, καὶ ταύτης ἔτυχε παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκείνου, — τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τιμῶντος μετὰ θάνατον τοὺς εὐεργέτας του, — ὅπως καταδιωχθῶσιν οἱ πρεσβύοντες ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεὸς ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐνοχοποιήσῃ τὸν Περικλῆ, ὡς διδασκὴντα ὑπὸ τοῦ Ἀναξαγόρου τοῦ λίαν ἐλευθέρου περὶ τὰ τοιαῦτα φρονούντος, ὁ Περικλῆς φοβούμενος μὴ δὲν δυνήθῃ νὰ τὸν σώσῃ τῆς τοιαύτης κατηγορίας, τῷ παρέσχε τὰ μέσα νὰ μεταναστεύσῃ, καὶ μάλιστα συνώδευεν αὐτὸν ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἐπὶ μᾶλλον ποιῶν καταφανεστέραν τὴν μετ' αὐτοῦ συνάρειαν καὶ φιλίαν καὶ ἐπισφαλεστέραν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θέσιν. Καὶ Κρίτων ὁ τοῦ Σωκράτους μαθητῆς προσή-

νεγκεν αὐτῷ τὰ μέσα ἵνα ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς, καὶ διέμεινε παρ' αὐτῷ μέχρι τῆς ὑστάτης αὐτοῦ στιγμῆς, κατ' οὐδὲν λογιζόμενος τὰς ἐνδεχομένας τῆς τοιαύτης ἀποσιώσεως συνεπείας.

Ἰπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος ἐμπορούμενοι οἱ δύο τρομεροὶ σκαπανεῖς τῆς παλαιᾶς κοινωνίας, Ῥοβεσπιέρρος καὶ Μαράτος, ἰδόντες ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν ἐξεταζόμενον κατάλογον τῶν καταδικασθέντων καὶ ἐνόματα δύο ἰερέων χρηματισάντων διδασκάλων τῆς νεότητός των, ἔσπευσαν μεθ' ὁρμῆς ἀκαθέκτου νὰ δώσωσι διαταγὰς πρὸς ἀποφυλάκισιν αὐτῶν, καὶ ἔπεμψαν αὐτοὺς ἐπίσης ἐκτὸς τῆς Γαλλίας ὅπως τοὺς ἀπκλαζῶσι παντὸς μέλλοντος κινδύνου, πρᾶξις αὕτη ἥτις ἡδύνατο νὰ καταστήσῃ ὑποποπτον τὴν φοβεράν ταύτην δυάδα κατὰ τὰς ἀποφράδας ἐκείνας ἡμέρας ἐν αἷς ἡ ἐξαγρίωσις τῶν παθῶν καὶ ἡ θηριωδία τῶν τελουμένων εἶχον φθάσει εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν τῆς ἀπονοίας.

Μυρία ὅσα θὰ ἡδυνάμεθα τοιαῦτα ν' ἀναφέρωμεν παραδείγματα· πλὴν θέλωμεν περιορισθῇ εἰς ὀλίγα τινὰ, ὅπως διακιολογήσωμεν, ἂν χρῆζῃ δικαιολογήσεως τὸ θέμα τοῦτο, τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἡμετέραν μακρηγορίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Τίσις Ἀντωνίνος, ὁ ἔνεκεν τῶν πλείστων ἀρετῶν του περικοσμηθεὶς διὰ τοῦ νέου καὶ ἐνδοξοῦ τίτλου «Εὐσεβῆς», συζητηθεὶς παρὰ τοῦ προκκτόρου αὐτοῦ Ἀδριανοῦ, υἱοθέτησε κατὰ διαταγὴν τούτου τὸν Μάρκον Αὐρήλιον καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λούκιον Κόμοδον· διανοούμενος δὲ ν' ἀναθέσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν εἰς τὸν πρῶτον, ὥς καὶ ἔπραξεν ἐν ὥρᾳ θανάτου, μεγίστην κατέβαλε φροντίδα πρὸς ἐκπαίδευσιν αὐτοῦ, διὸ ἐκάλεσεν ἐκ τῆς ἐν Συρίᾳ Χαλκίδος Ἀπολλώνιον τὸν Σταϊκόν. Τούτου δὲ, ἅμᾳ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ εἰς Ρώμην, προσκληθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν ἀνάκτορα, καὶ ἀπαντήσαντος μετ' ἀγαχωρίας ὅτι ὁ μαθητὴς ὀφείλει νὰ πορευθῇ πρὸς τὸν διδάσκαλον, ὁ Ἀντωνίνος διέταξε τὸν Μάρκον Αὐρήλιον, καίτοι ἐ-

πίδοξον αὐτοκράτορα, νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ.

Καὶ παρ' ἐτέροις διδασκάλοις ἐμαθήτευσεν ὁ Αὐρήλιος, παρ' ὧν ὅλων ἐδιδάχθη τὰ γράμματα, τὸ δίκαιον, τὴν φιλοσοφίαν, περιβληθεὶς καὶ τὴν τῶν φιλοσόφων τῆς ἐποχῆς, καὶ οὐχὶ μόνον ἐξετίμα καὶ συνεβουλεύετο τοὺς διδασκάλους του ζῶντας, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον τοὺς τάφους αὐτῶν ἐπεσκέπτετο καὶ δι' ἀνθρώπων ἔρραϊνε. Ἐλεγε δὲ ὅτι παρὰ τοῦ παιδγωγοῦ αὐτοῦ, οὐτινος ἔκλυσε πικρῶς τὸν θάνατον, ἔμαθε νὰ μὴ φατριάζῃ, νὰ ὑποφέρει τοὺς κόπους, ν' ἀρκῆται εἰς ὀλίγον, νὰ ὑπηρετῇται μόνος, νὰ μὴ ἀκροάζεται τῶν καταμνηνυτῶν.—παρὰ δὲ τοῦ Διογνώτου, Ρουστίκου, Ἀπολλωνίου, Σέξτου, Ἀλεξάνδρου, Μαξίμου καὶ Φρόντωνος, νὰ ᾔῃαι ἐλεύθερος, σταθερὸς, καλοκάγαθος, ἀπέρिटτος, εὐπροσήγορος πρὸς τοὺς φίλους· ν' ἀνέχεται τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ἀπερισκεψίαν, νὰ μὴ ἐπιπλήττῃ τοὺς ἐσφαλμένως διαλεγομένους, νὰ ἐδελύσσηται τὸ μῖσος, τὴν ἀπάτην καὶ τὴν τῶν τυράννων ὑπουλόγητα· νὰ ᾔῃαι μετριοπαθὴς, γλυκὺς καὶ εὐπρεπὴς τὰ ᾔῃαι· οὐδαμῶς ἀμφιρρεπὴς ἀλλ' οὔτε ταχὺς εἰς τὰς πράξεις του οὔτε βραδύς, καὶ νὰ δεσπόζῃ ἐκυτοῦ ἐν πάσῃ περιπτώσει. Τίς δὲ δύναται ν' ἀναγνώσῃ ἄνευ τῆς ἡδυτέρας συγκινήσεως τὴν μεταξύ αὐτοῦ, τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ διδασκάλου του Φρόντωνος ἀλληλογραφίαν; Τὴν πολύτιμον ταύτην συλλογὴν εὗρεν ὁ τοῖς πᾶσι γνωστὸς Μάν ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Φρόντων», ἡ δὲ ἀγάπη, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ χάρις καθιστῶσι στίλβοντα κειμήλια τὰς ἐπιστολάς ἐκείνας, ἐν αἷς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ διδάσκαλος συγχωνεύονται, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅτι ὁ μὲν ἀφανίζεται ἐν τῇ ιδιότητι αὐτοῦ ἀπέναντι τῆς τοῦ δὲ, ἥτις μεγαλύνεται καὶ ἀνυψοῦται. «Σὲ ἀσπάζονται τὰ τέκνα μου», ἔγραφον αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα· ὁ δὲ, «ἄσπασαι τὰ εὐτραφῆ χερύδρια καὶ πόδια αὐτῶν» ἀπῆντα.

Ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος κρατῶν τοῦ κό-

σμου μετὰ τὴν ἦταν τοῦ Δικίνου ἡ-
θέλησε νὰ βρασίῃ τὴν νέαν πολιτικὴν
ἐπὶ νέου θρησκευματος, ὡς ἐκ τούτου δ' ἀ-
πεφάσισε νὰ μετενέγκῃ τὴν αὐτοκρατο-
ρικὴν ἐδρὰν ἐκ Ρώμης εἰς Βυζάντιον, ὅ-
πως ἀποφύγῃ πόλιν τηροῦσαν εἰσέτι ἀ-
πάσας τὰς εἰδωλολατρικὰς παραδόσεις,
καὶ ἀνεγείρῃ ἄλλην πόλιν παρθένον ἐν
θέσει ὑγιεῖ, εὐχερῆς ἔχουσαν τὰς συγ-
κοινωνίας, καὶ δυναμένην νὰ ἐπιβλέπῃ
τὰς ἀρκτικάς τῶν χερσίων εἰσβολὰς —
ἔκτισε δὲ τὴν πόλιν, εἰς ἣν ἔδωκε τ' ὀ-
νομά του, δαπνήσας ἐξήκοντα χιλιάδας
χρυσοῦ διὰ τὰ τείχη, τὰς στοάς καὶ τὰ
ὕδραγωγεία, ὁ Κωνσταντῖνος, λέγομεν, ὁ
ἀρχηγέτης οὗτος τῆς μεγαλητέρας τῶν
ἐπικρασιῶν, προβαίνων εἰς τὴν διορ-
γάνωσιν τοῦ κράτους, οὐ μόνον δὲν πε-
ρημέλησε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ, ἀλ-
λὰ τὴν ὑπεστήριξε, καὶ ἰσχυρῶς τὴν προ-
ήγαγεν. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι θέλων
νὰ καταρτίσῃ καὶ τὰ ἐν Γαλατίᾳ ἐκ-
παιδευτήρια, ἀπήλλαξε τοὺς ἱατροὺς, τοὺς
γραμματικοὺς καὶ τοὺς τῆς γραμματο-
λογίας καθηγητὰς τῆς στρατιωτικῆς ὑ-
πηρεσίας, τοῦ βάρους τῆς ξενίσεως, τῶν
δημοτικῶν τελῶν καὶ ὑπουργημάτων, κα-
θόσον ταῦτα οὐδὲν παρῆχον προνόμιον
καὶ περιέβαλεν αὐτοὺς ἀνωτέρας λειτουρ-
γίας μεθ' ὧν συνείχοντο καὶ προνόμιά
τινα ἀπηγόρευσε νὰ καταδιώκωνται ἀδίκως
ἐπὶ δικαστηρίῳ ἢ νὰ προσγίγνηται αὐτοῖς
ἄλλως ἀδικία· διέταξε νὰ καταδιώκται
ὁ τυχὼν αὐτοὺς κακοποιῶν, ὑποβαλλό-
μενος εἰς πρόστιμον ἑκατὸν χιλιάδων νο-
μισμάτων, ἢ δερόμενος, ἐὰν ἐτύγχανε δοῦ-
λος, ὑπὸ τοῦ κυρίου του· ἂν δὲ ὁ κύ-
ριος οὗτος ἦν συνένοχος, ν' ἀποτίῃ καὶ
αὐτὴς εἴκοσι χιλιάδας νομισμάτων,
τοῦ δούλου κρατουμένου ὡς ἐνέχυρον.
Κωνσταντῖος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ διώρισε τὸν
ὑπατον Εὐμένειον πρῦτα· ἐν τοῦ ἐκπι-
δευτήριου τοῦ Αὐγουστοδοῦνου (Autun)
τούτου δὲ διστάζοντος νὰ παραιτηθῇ τῆς
ὑπατείας, ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψε πρὸς
αὐτὸν τὰδε· «μὴ φοβοῦ· αἱ νέαι σου
λειτουργίαι δὲν σε ταπεινοῦσι· γινώθι
δὲ καλῶς ὅτι ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἀσπάζε-

σαι, δύναται νὰ περικοσμήσῃ πᾶν ἀξίωμα»
Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι
τὰ τοιαῦτα ἔπραττον αὐτοκράτορες, οὐ
ὁ Ἀνταίνιος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος
καὶ ὁ Κωνσταντῖνος, γενναῖοι φρονεῖς
πάντες, καὶ ἐπὶ πλείστοις ἀρεταῖς δια-
πρέποντες, διότι ἔχομεν Οὐαλεντινιανὴν
τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἐνῶ ἐτέρπετο
εἰς τὴν ποίησιν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ
γλυπτικὴν, διέταττε νὰ κατὰ ἐν τῷ μέ-
τῳ τοῦ ἀμφιθέατρο αὐτοκρατορικός τις θε-
ατρικὸς κληρονομήσει· ἐπὶ ὑπερ-
βόρδι· ἀπεφάσισε διὰ τῶν λέξεων «οὐ
νέυσαι αὐτὸν» ἐν πάτῃ κατηγορίᾳ, ἐπὶ
καὶ ἂν προέκειτο περὶ παιδὸς λύσαν-
τίαν ταχέως τὸν κύνα, ἢ περὶ τεχνί-
του κατασκευάσαντος ὥραϊον μὲν θώρακα,
πλὴν κατὰ τι ἐλλήπη ὡς πρὸς τὸ συμφε-
ρὲν βάρος, καὶ ἡρέσκετο νὰ βλέπῃ κατα-
σπαρσασμένους τοὺς καταδίκους ὑπὸ τῶν
εὐνοουμένων τοῦ δῶν πελωρίων ἄρκτου
καὶ ὠνόμαζεν Ἰννοκεντίαν καὶ Χρυσοψύχην
καὶ ἐκράτει πάντοτε παρὰ τῷ δωματίῳ
αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκάλυ-
πτεν εἰς τὰ ἐντροπῇ ἀνάκτορα τῶν Τρι-
βήρων, ταύτης τῆς ἀρκτικής Ρώμης, τὴν
βορδιγάλειον ἱστορικὴν Αὐσώνιον, τὴν
προτεπικληθέντα «ἡμίμνητον» ἕνεκα τῆς
εὐρυμαθείας αὐτοῦ, ὡς διδάσκαλον τοῦ
υἱοῦ του, τοῦ Αὐγουστοῦ Γρατιανοῦ.
Εὐγνώμωνων δὲ ὁ Γρατιανὸς πρὸς τὸν
διδάσκαλόν του, ἀνηγόρευσε αὐτὸν τὴν
πρῶτον κόμητα τοῦ Παλατίου, μετὰ ταῦτα
δὲ ταμίαν, ἀκολούθως τοπάρχην ἰτα-
λικῆς καὶ Ἀφρικῆς, ὕστερον δὲ Γαλατίας
καὶ ἐπὶ τέλους ὑπατον μετὰ τοῦ Ὀλυβίου
οὐ. Ἐγραψε δ' αὐτῷ ἐκ Συρμίου, ἐν
τῷ μέτῳ τῶν νικῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν
χερσίων· «Ἦμην ὀφειλέτης σου, καὶ ἐ-
γίνωσκον τὰς ἐπιθυμίας σου. Συμβούλευ-
θεις δὲ μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τούτου ἐγ-
κρίναντος τὴν ἀπόφασίν μου, σὲ διώ-
ρισται ὑπατον» δωρησάμενος αὐτῷ συ-
νάμα τῆθενον οἶκον περιεβάλλοντο
αὐτοκράτορες κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θρα-
σέως των. Ἐν γένει δ' ἀφωμοίου τοῦ
καθηγητῆς πρὸς τὰς ὑψηλότερας ἀρχὰς
τοῦ κράτους πολιτικὰς τε καὶ στρατιω-

τικὰς, καὶ ὥριζεν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρθόνους προμηθείας σίτου, οἶνου καὶ ἐλαίου. Καὶ δώδεκα μὲν μερίδες ἀπετέλουν τὴν ἀμοιβὴν τῶν διδασκόντων τὴν αἰτιακὴν καὶ ῥωμαϊκὴν γραμματικῶν, εἴκοσι δὲ καὶ τέσσαρες τὴν τῶν διδασκάλων τῆς ῥητορικῆς. Ὁ αὐτὸς Γρατιανὸς ἔγραψεν εἰς τὸν ἔπαρχον τοῦ πραιτωρίου τῆς Γαλατίας τὰδε. «Θέλομεν νὰ ἴδωμεν ἐν ταῖς τῇ σῇ ἐπιμελείᾳ ἀνατρεθείσαις ἐπαρχίαις ἀκμαζούσας καὶ διαπρεπούσας τὰς μεγάλας πόλεις ἐπὶ ἐξόχῳ διδασκάλοις, ἀλλὰ δὲν ἐννοοῦμεν ἵνα ἐλάσῃ πόλις τοῦ ἀμείβῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ.»

Συνεχίζοντες τὸ ἔργον τοῦτο δὲν θεωροῦμεν ἀπὸ σκοποῦ ν' ἀναφέρωμεν καὶ τὸ ἀκόλουθον ἄλλως πασίγνωστον ἀνέλεδοτον. Θεοδόσιος ὁ αὐτοκράτωρ οὐδὲν παρημέλησεν ὅπως ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρκάδιος ὁ μέλλων ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τύχῃ καλῆς ἀγωγῇ· καὶ παιδείᾳ. Τοῦτου ἕνεκεν παρεκάλεσε καὶ αὐτὸν τὸν Πάππν νὰ τῷ πέμψῃ ἄνδρα κατὰλληλον πρὸς τοιοῦτον ὑψηλὸν σκοπὸν, καὶ ὁ Πάππς ἀπέστειλεν αὐτῷ τὸν Ἀρσένιον, διάκονον τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὃν ὁ Θεοδόσιος λίαν φιλοφρόνως ὑπεδέχτο. Ἀναθεὶς δ' αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του, τῷ εἶπεν· «ἐγὼ θέλω ἵνα ἀπὸ τοῦδε θεωρῇ· σεκυτὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ μου μᾶλλον ἢ ἐγώ». Εἰς δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπέταξε νὰ ὑπακούῃ μᾶλλον τὸν διδασκάλον του ἢ αὐτὸν, καὶ θεωρῇ ἐκεῖνον μᾶλλον ἢ τοῦτον πατέρα του. Μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν εἰσελθὼν ὁ Θεοδόσιος εἰς τὸ μελετητήριον τοῦ ἡγεμονόπαιδος, καὶ εὐρὼν τοῦτον μὲν καθήμενον, τὸν δὲ Ἀρσένιον ὄρθιον, διέταξε τὸν μὲν υἱὸν του νὰ ἐγερθῇ, τὸν δὲ διδάσκαλον προσεκάλεσε νὰ καθῇ, ἀπαγορεύσας τῷ Ἀρκαδίῳ νὰ φέρῃ διαρκούσης τῆς μετὰ τοῦ διδασκάλου μελέτης οὐδὲν τοῦ ἀξιώματός του σημεῖον, καὶ ἐπιλέγων ὅτι ἀνάξιος θὰ ἡλέγχετο τῆς αὐτοκρατορίας, ἐὰν δὲν ἐμάνθανε ν' ἀποδίδῃ εἰς ἕκαστον ὅ,τι τῷ ἀνῆκε καὶ νὰ ᾗ εὐγνώμων καὶ εὐλαβής.

Ἐνταῦθα θὰ ἑτεрмаτίζομεν τὴν σει-

ρὰν τῶν παραδειγμάτων τούτων, ἵνα μὴ ἐπὶ μακρὸν ἔτι τὸν λόγον παρατείνωμεν, ἐὰν μὴ ἡ ἱστορία παρεῖχεν ἡμῖν ἕτερον καὶ ἐπιφανέστερον δεῖγμα τοῦ πρὸς τὸν διδασκάλον ὀφειλομένου σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης.

Τῇ 7 Μαΐου 1458 ἐγεννήθη ἐν Οὐτρέχτ τῆς Ὀλλανδίας ἐκ πατρὸς κατὰ τινὰς μὲν ταπητουργοῦ, κατ' ἄλλους δὲ ζυθοποιοῦ, Ἀδριανὸς ὁ Φλωρέντιος, ὅστις ἐξελέχτο τὸ κληρικὸν στάδιον. Ἀγνοοῦμεν τοὺς λόγους, ὧν ἕνεκεν ὁδοιπορῶν νίκτωρ, ἐν καιρῷ χειμῶνος, κατελήφθη ὑπὸ τῆς χιόνος, καὶ ἴσως θ' ἀπέθνησκεν, ἂν κατὰ συγκυρίαν δὲν διέβαινε ἐκεῖθεν ἔφιππος ζωγράφος τις, ὅστις ἀκούσας τὰς οἰμωγὰς τοῦ κινδυνεύοντος καὶ λαβὼν ἐπὶ τοῦ ἵππου του, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Γάνδῃ οἰκίαν του, ὅπου ὁ Φλωρέντιος διέμεινε γενναίως φιλοζενούμενος. Ἡμέραν τινὰ περὶ τὴν δέλιαν ἐξῆλθε τοῦ οἴκου ἵνα περιεργασθῇ τὴν πόλιν, περιφερόμενος δὲ ἔνθεν κακεῖθεν, ἀφίκετο τέλος ἐνώπιον μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομῆς, ἐξ ἧς αἶρνης ἔδραμον πρὸς αὐτὸν ὑπῆρέται πλουσίως ἐνδεδυμένοι, οἵτινες μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ τὸν παρεκάλεσαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ. Ἐκπλαγείς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προσκλήσει, ἠρώτησεν ὁ Φλωρέντιος τοὺς ὑπῆρέτας μὴ ἐκ λάθους αὐτὸν ἀντ' ἄλλου ἐξέλαβον, πλὴν ἐκεῖνον ἐπιμενόντων, ἠναγκάσθη νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν ἀνακτόριον ἐκεῖνον οἶκον, ὅπου ἀφ' οὗ διήλθον διάφορα πολυτελῆ δώματα, οἱ ὑπῆρέται εἰσῆγαγον καὶ ἐγκατέλιπον αὐτὸν εἰς αἶθουσαν ὅπου κατέκειτο κλινῆρης ὠραία τις γυνή, παρ' ἧς ἐκάθητο εὐειδὴς νέος, ὅστις ἄμχ ἰδὼν αὐτὸν τὸν ἐπλησίασεν εὐσεβάτως καὶ τῷ εἶπεν. «ἰδοὺ γυνὴ χρῆζουσα τῆς ὑμετέρας πνευματικῆς βοηθείας· θέλει νὰ ἐξομολογηθῇ»· καὶ ταῦτα λέγων ἀφῆκεν αὐτὸν μόνον μετὰ τῆς κατακλινούσης. Ὁ ἱερεὺς ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ὠνειρεύετο, προσελάσας τῇ γυναικὶ ἠρώτησεν αὐτὴν κατὰ τί ἡδύνατο νὰ τῇ ἀποβῇ ὠφέλιμος, αὕτη δὲ ὡς παράφρων ἀνέκραξεν· «ὦ πάτερ μου, ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ ἐμμανῶς, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν

μ' ἀγαπᾷ» προσθεῖτα καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια ἐν μεγίστῃ ἐξάψει νοδὸς καὶ ταραχῇ καρδίας. Πλὴν τοῦ ἐρεθισμοῦ τούτου ὀλίγον κατευνασθέντος, ὁ ἱερεὺς ἐπέρανε τὸ ἔργον του, καὶ ταυτοχρόνως εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸ δωμάτιον ὁ νέος, ὅστις κλίνων τὴν κεφαλὴν, εὐχαρίστησε τὸν Ἀδριανὸν ἐφ' ἧ ἐτέλεσε λειτουργίαν· ἀλλ' ὅταν ὁ ἱερεὺς χαιρετῶν ἀνεχώρει, ὁ ἄγνωστος ἐκεῖνος νέος διεκοίνωσεν αὐτῷ, καίτοι μετὰ τοῦ μᾶλλον εὐγενοῦς καὶ εὐλαβοῦς ὕφους, ὅτι δὲν ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ οἴκου ἐκεῖνου. Ὁ πνευματικὸς ἐγίνωσκε βεβαίως οἰκογενειακόν τι μυστήριον. Οὐδεὶς λόγος ἔσχυσεν ὅπως ἐλευθερώτῃ τὸν ἐμβρόντητον κληρικὸν τῆς φιλοφρονος αἰχμαλωσίης εἰς τὴν κατεδικάζετο· ὑποκύψας δὲ εἰς τὴν ἀνάγκην κατέστη ὁ διδάσκαλος τοῦ παιδός, ὅστις ἐμελλε νὰ κληθῇ Κάρολος Α' ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Κάρολος Ε' ἐν Γερμανίᾳ. Ἀλλὰ τίς ἦτο ἡ κατακειμένη γυνὴ καὶ τίς ὁ παρ' αὐτῇ νέος; Ἦσαν ἄρα γε Ἰωάννα ἡ Τρελλὴ καὶ Φίλιππος ὁ Ωραῖος, ἡ μὲν θυγάτηρ τῆς Ἰσαβέλλης βασιλίσσης τῆς Καστιλλίας καὶ Ἀραγῶνας, ὁ δὲ μῖδς Μαξιμιλιανοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας καὶ Μαρίας θυγατρὸς Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ; Δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ βεβαιώσωμεν· εἰναι ὅμως ἀληθές ὅτι ὁ ἱερεὺς Ἀδριανὸς Φλωρέντιος ἐξεπαίδευσεν τὸν Κάρολον οὐ ἀπέκτησε τὴν εὐνοίαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμόν. Τούτων ἕνεκα προσεχειρίσθη εἰς τὴν τῆς Τορτώσης ἐπισκοπὴν, προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Καρδινάλιου, καὶ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου ἀντιβασιλεὺς ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἐν Μαδρίτῃ διατελὼν ἔμαθεν ὅτι εἶχεν ἀφίχθῃ πρό τινων ἡμερῶν ζωγράφος τις, καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ σώσας αὐτὸν ἄλλοτε ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἶχεν ἀνάγκην τῆς ὑπηρεσίας του μετεκλέσατο αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ἐκαστος εὐκόλως δύναται νὰ κατανόησῃ τὴν ἐκπλιξίν ἅμα δὲ καὶ τὴν χαρὰν ἣν ἠσθάνθησαν οἱ δύο φίλοι ἀναγνωρίζοντες ἀλλήλους, ἀλλ' οὐδεὶς δύ-

ναται νὰ φαντασθῇ τὸν θαυμασμόν ἀμφοτέρων, ὅταν αἰφνης εἶδον εἰσερχόμενον τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον καὶ κλίνοντα γόνυ ἐνώπιον τοῦ καρδινάλιου ἀντιβασιλέως, ὅστις μὴ γινώσκων εἰς τί ν' ἀποδῶσῃ τὴν ταπεινὴν ταύτην συμπεριφορὰν τοῦ κραταιοτάτου τῶν τότε ἡγεμόνων, τοῦ δικαίως λέγοντος ὅτι ὁ ἥλιος οὐδέποτε δύνει εἰς τὰ κράτη του, ἐψέλλιξε λέξεις ἀκαταλήπτους, προσπίπτων τῷ αὐτοκράτορι. Ἀλλ' οὗτος ἀναχατίσας αὐτὸν, ἐξήγαγε τοῦ κόλπου του περγαμηνὴν ἣν ἐγγχειρίσας αὐτῷ ἀνεφώνησεν· «εἰς ἐμὲ ἀνήκει νὰ προσκυνήσω τὸν Ποντίφικα Ῥώμης». Πράγματι ἡ περγαμηνὴ ἐκεῖνη περιεῖχε τὴν ψῆφον τοῦ ἱεροῦ τῶν καρδινάλιων συλλόγου, τοῦ ἐκλέξαντος αὐτὸν Πάπαν· τοὔτο δὲ συνέβαινε κατὰ τὸ ἔτος 1522 καὶ ἀναμφιβόλως, ὡς ἡ ἱστορία διαβεβαιεῖ, τῇ ἐπιρροῇ Καρόλου τοῦ Ε'. Ὅθεν λαβὼν ὁ Ἀδριανὸς Φλωρέντιος τ' ὄνομα «Ἀδριανὸς ΣΤ'» μετέβη εἰς τὴν ἀγίαν Ἑδρὰν, ὅπου πολλὰς ἐπὶ πένεγκες μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ κκκῶς κείμενα ἕνεκα τῆς ἐπὶ ἐννέα μῆνας τοῦ παπικοῦ θρόνου χρεύστεως, μεγίστην δὲ οἰκονομίαν εἰς τὴν διαχειρίσιν εἰσέγαγεν, ἀποθιώσας τῷ 1523.

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ ὃν τοσοῦτοι ἔξοχοι καὶ κραταῖοι ἄνδρες τῷ διδασκάλῳ ἐπεδείξαντο, γίνεται ἔτι μᾶλλον, φρονούμεν, κατὰδηλος ἡ σπουδακίτης αὐτοῦ. Πλὴν φαίνεται μοι ὅτι τινὲς μοὶ λέγουσι· σὺ ἐμόρφωσας Ἰνδαλμα, ὅπερ ἔθνηκας ἐπὶ ἀπαστράπτοντος βωμοῦ, ὅπως ἐν εὐδύμοις θυμιάμασι τὸ λατρεῖσθαι, τὸ ἀποθεῶσθαι, καθόσον ἐξ αὐτοῦ ἐξήρτηται ἡ ἡμετέρα σωτηρία. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ κοινωνία δι' αὐτοῦ θὰ ἐσώζετο, ποῦ νὰ τὸ εὖρωμεν;

Τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας ἡμεῖς προεβάλομεν, οὐχὶ διότι ἐνδομύχως πεπείσμεθα ὅτι καὶ ἐσκεμμένως θὰ γίνωσιν, ἀλλ' ἵνα ὑπὸ πάντων ὅσων ἐκτυλίξωμεν τὸ προκείμενον θέμα.

Ἀλλ' ἔχομεν ἀνάγκην νὰ εἰπώμεν ὅ-

τι ὁ ἄνθρωπος; ἡ κοινωνία, τὸ πᾶν ταλαιπωρεῦνται, κατατρώχονται, καταπονοῦνται ὑπὸ τῆς ἀενάου καὶ πεισματώδους πάλης ἐν τε τῷ φυσικῷ καὶ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ὕρισταμένης μεταξὺ δύο ἀντιθέτων καὶ ἰσχυρῶν δυνάμεων; Ἐν τῷ μέσῳ τηλικούτου ἀγῶνος ἀνικανεὶ βεβίαιως νὰ πράξῃ τι ὁ διδάσκαλος, τὸ φρύγανον τοῦτο τοῦ στροβίλου, πλὴν δύναται καὶ πολὺ νὰ κατορθώσῃ καθόσον θ' ἀναπτύξῃ μὲν πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ θὰ κατεπνίξῃ πάσας τὰς κακίας ἐν τῇ καρδίᾳ, θὰ ἐθίσῃ δὲ τὸν νοῦν νὰ σκέπτηται ὀρθῶς καὶ εὐθυφρόνως. Ἐξ αὐτοῦ οἱ μαθητευόμενοι θὰ μάθωσι ν' ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ ν' ἀποστρέφονται τὸ ψεῦδος — νὰ ᾧσι μὲν εὐσεβεῖς, οὐχὶ δὲ καὶ δεισιδαίμονες — ποῖα τὰ χρέη ἄτινα ὀφείλουσι νὰ ἐκπληρώσωσι πρὸς τε τὸν Θεόν, πρὸς ἐκντοὺς καὶ τὸν πλησίον, καὶ ὁποῖα τὰ δικαιώματα οἷς δύνανται νὰ χρασθῶσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνευ βλάβης τῶν ἄλλων — νὰ ἔχωσι κοσμίαν, εὐπρεπῆ καὶ ἔμφρονα τὴν συμπεριφορὰν — νὰ μὴ κατασπαταλῶσι τὸν βίον των ἐν τῇ νωθρότητι καὶ ῥαθυμίᾳ — νὰ ᾧσι τοῦτέστιν ἐντιμοί, δίκαιοι, ἀδρόφρονες, φιλόκαλοι, φίλεργοι, ἐπιμελεῖς, ἐνὶ λόγῳ, ἐνέρετοι. Οὐχὶ μὲν πάντες θὰ εὐδοκίμησωσι, διότι οὐδὲν τέλειον ἐπὶ τῆς γῆς δύναται ὅμως τὸ κακὸν ἐπὶ πολὺ νὰ μετριασθῇ, τὰ παραδείγματα τοῦ καλοῦ νὰ πολλαπλασιασθῶσι, καὶ ἡ κοινωνία ν' ἀποκτήσῃ φιλοπάτριδας πολίτας, ἀγαθοὺς καὶ φιλοπόνους οἰκογενειάρχας, ἀνδρας εὐπαιδευτοὺς καὶ διαπρέποντας περὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας· τὸ δὲ ὥρατον φύλον ἐνοπριζόμενον εἰς τὰς εἰκόνας ταύτας τῆς χρηστότητος, τῆς ἀγαθωσύνης καὶ τῆς ἐνεργείας, νὰ υποχρεωθῇ νὰ ἐκτιμᾷ τὸν καταστάνατα ἀληθῶς σύζυγον καὶ σύντροφον τοῦ βίου του, νὰ συγκεντρῶνῃ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πᾶσαν φροντίδα καὶ μέριμναν· διὰ δὲ τῶν θελγῆτρων τῆς καλλονῆς του, τῶν χαρίτων καὶ τῆς ἀγνότητος τοῦ ἡ-
θους του, τοῦ ἑγαρμονίου τοῦ φθόγ-

γου του, τῶν ὁηταυρῶν οὐς ἐγκλείει ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἐν τῇ διανοίᾳ του, ἐν τῇ ψυχῇ του, νὰ ᾗ ὄντως ἡ ἀγαλλίασις, ἡ πκραμυθία, ἡ ὄρασις τῆς οἰκογενείας, ἐν τῇ χαρᾷ καὶ ἐν τῇ λύπῃ, ἐν τῇ ἡρεμίᾳ καὶ ἐν τῷ κόπῳ, ἐν τῇ εὐπραγίᾳ καὶ ἐν ταῖς κακώτεσι τοῦ βίου, καὶ νὰ μὴ ἔχῃ κτλ πρόφασιν δικαιολογίας ὑπὲρ τῶν παρεκτροπῶν καὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς διαγωγῆς του τὰ ἐπιλήψιμα παραδείγματα τοῦ κρατοῦντος αὐτοῦ φύλου.

Ταῦτα πάντα τ' ἀγαθὰ δύνανται νὰ ἐπέλθωσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον ἐάν οὗτος τυγχάνῃ ὡν οἶον αὐτὸν ἐσκιαγραφῆσάμεν. Καὶ ὁ τοιοῦτος δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀπεικόνισμα τῆς ἡμετέρας φαντασίας, διότι ὑπάρχουσιν ἄνδρες κεκτημένοι τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα ὅπως τελεσφόρως τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων ἀναλάβωσιν (*). Ἄρκει ἡ κοινωνία ν' ἀνεύρῃ αὐτοὺς, νὰ τοὺς ἐκτιμῇ δέοντως, νὰ τοὺς ἀναγάγῃ εἰς τὴν ἀνήκει αὐτοῖς περιωπὴν, νὰ παράσχῃ αὐτοῖς τὰ μέσα ὅπως ἀνέτως ζήτωσι, νὰ τοὺς καταστήσῃ κατὰ πάντα ἀνεξαρτήτους ἵνα ἐν γαλήνῃ νοὺς καὶ ἡρεμίᾳ καρδίας τελέσωσι τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἀναπλάσεως. Τοσοῦτον δ' εὐκολωτέρα ἀποδίνει ἡ ἀνέρεσις τοῦ ἀνθρώπου τούτου, καθόσον δὲν εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον καὶ τὸ εὐρὺ τῶν γνώσεων μάλιστα ὡς πρὸς τὰ προκαταρκτικὰ παιδεύματα· ἀλλ' ὅπερ θεωροῦμεν ἀναγκαϊότατον ἐστὶ πλήρης καὶ

(*) Οἱ ἀναγινώτται τοῦ «Ζηκυνθίου Ἀνθωνος» εὐρίσκουσι τραπὴν ἀπόδειξιν τῶν ὑφ' ἡμῶν περὶ διδασκάλου λεγθέντων εἰς τὸν μετὰ τριακτῆς γλαφυρότητος καὶ βαθυνόας ἐκτιθέμενον βίον τοῦ Μουῦ-
τση, ὅστις ἦτο ἔξοχος συνάμα δὲ καὶ αὐτοῦς δι-
δάσκαλος· ἔχουσι δὲ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των τὸν ἐπὶ τριακονταετίαν καὶ ἐπὶκεῖνα ἐκπαιδευσάντα σχε-
δὸν ὅλην τὴν νεολαίαν Ζακύνθου, Λουδοβίκον καὶ αὐτὸν λεγόμενον, Μαρτζώκην, τὸν σὺν τῇ εὐρείᾳ, ἐμ-
βριθεὶ καὶ ποικίλῃ μαθήσει συνεισφέροντα σπάνια ἡ-
θικά προτερήματα, ἀγωγὴν εὐγενῆ καὶ ἀδρόφρονα
συμπεριφορὰν, καὶ ὅστις καὶ αὐτὸς εἶναι διδάσκαλος.
Δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ λαλήσωμεν περὶ τῆς ἀξίας
τοῦ ἀνδρὸς ἧτις ἄλλως τε εἶναι πασίγνωστος· ἀλλ'
ἠεληθῶμεν νὰ ποιήσωμεν μνείαν αὐτοῦ ὅπως δώσω-
μεν ζῶσαν ἀπόδειξιν ὅτι δὲν εἶναι ἰσθαμὴ ὁ ὑφ' ἡ-
μῶν περιγραφείς διδάσκαλος.
Κ. Μ.

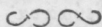
λεπτὴ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ παιδείαι τοῦ διδασκάλου ὡς πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλει νὰ διδάξῃ τοὺς νέους, τοὺς ὀργάνοντας νὰ βαπτισθῶσιν εἰς τὰ νάματα τῆς σοφίας. Καὶ εἰς τοῦτο συνίσταται τὸ πᾶν, διότι οὐχὶ μόνον ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἐρμηνεύῃ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰς ὑψηλὰς ἰδέας καὶ ἐν γένει τὸ πνεῦμα τῶν συγγραφῶν ἐφ' ὧν ἐρεῖδεται ἡ μελέτη των, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν τῶν μαθητῶν συντασσόμενα τὴν ἐσθῆτα τῆς καλλιπείας καὶ ὀρθοπειίας νὰ περιβαλλῇ, ἐνισχύων ἐν αὐτοῖς τοιοῦτοτρόπως σὺν τῷ αἰσθήματι τοῦ ὡραίου καὶ τὴν ἔξιν τῆς λογικῆς, τῶν δύο τούτων κυριωτέρων στοιχείων τῆς νοητικῆς τελειοποιήσεως.

Νῦν δὲ ἀποτίθεμεν τὸν κάλαμον, τοῦτο μόνον ἐπιλέγοντες ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν ἐθνῶν δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ὑλικὴν εὐμερίαν ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἠθικὴν διαμόρφωσιν αὐτῶν· ἡ δὲ περὶ τούτου ὀλιγορία εἶναι ἀτύγνωστον ἀμάρτυμα καὶ ἀνόσιος κατὰ τῆς κοινωνίας ἐπιβουλή.

K. ΜΕΣΣΑΛΑΣ.

ΗΘΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.

Οἱ εἰς τὸ ἀγνότερον ἴσως τοῦ βίου στάδιον ἀποδύμενοι, οἱ ἀφιεροῦντες τὰς ἐκυτῶν δυνάμεις πρὸς προαγωγὴν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, οἱ συνιστῶντες τέλος οἰκογένειαν, καὶ δι' αὐτῆς τὴν ὑπαρξίν τῆς ἀνθρωπότητος συνεχίζοντες, προσπαθοῦσι δι' ὑπερῶνθρώπων ἐνίοτε δυνάμεων ν' ἀναπτύξωσι τὰ προσηλῆ αὐτῶν τέκνα, οὐ μόνον τὰ ὑλικά αὐτοῖς μέσα παρέχοντες, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἐκυτῶν μορφώσεως ἀτρίτως φροντίζοντες. Θυμασιὰ εἶναι ἡ εἰκὼν σώφρονος οἰκογενειάρχου, λατρεύοντος τὴν ἐκυτοῦ σύζυγον, γαλουχοῦντος τοὺς ἀπ' αὐτῶν προσφιλεῖς βλαστοὺς, καὶ διὰ τῆς ἐρ-

γασίας καὶ τῆς μακρὰν τῶν ἀχαλινώτων παθῶν διανύσεως τοῦ βίου του ἀπεργαζομένου τὴν εὐμερίαν τῆς ὅλης αὐτοῦ οἰκογενείας, καὶ πρὸ παντὸς τὴν τῶν τέκνων αὐτοῦ ἀνάπτυξιν· τὴν ὡραίαν ὅμως καὶ τηλαυγῇ ταύτῃ εἰκὼν διασπᾷ αἴφνης ἡ τῆς προνοίας ἐμφάνισις, καὶ ἰδοὺ ἀποσιερεῖται αὕτη τῶν θεμελίων, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο, ἐρημοῦται τοῦ μοχλωδεστέρου προσώπου ὑφ' οὗ ἐνισχύετο, καὶ τὴν φαιδρότητα βαθυτάτη θλίψις διαδέχεται! Ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας, τὴν θλιβεράν τῶν φυσικῶν νόμων ἐπίδρασιν ὑπιστάμενος, ἀποχαιρετᾷ μετὰ στοργῆς, ἣν ἐνισχύει ἡ ἀπελπισία τῆς θέσεως, ἀποχαιρετᾷ τὴν ἱερὴν βωμὸν τῆς οἰκογενείας του, ὅστις ἀπόλλυσιν ἢ τὸν σεπτὸν λειτουργόν του· τὴν ὀδυνηρὰν ταύτην εἰκὼν διαδέχεται ἡ εἰκὼν τῶν δικαιομάτων καὶ συμπεριόντων· ἡ σύζυγος, οἱ συγγενεῖς, οἱ ξένοι πολλάκις, τέλος αὐτὰ τὰ τέκνα διανοίγουσι τὰς ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς δέιλους τῶν ἐκυτῶν δικαιομάτων, ἀπ' αὐτῶν κυρίως ἀντλοῦντες τὰς πρὸς διέλευσιν τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου ἀπαραιτήτους δυνάμεις των.

Ὡς πᾶν ἔργον καὶ πᾶσα ἰδέα μετέχει τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος, οὕτω καὶ τὸ δικαίωμα, τὴν αὐτὴν ὑφιστάμενον ιδιότητα, εἰς ὑλικὸν καὶ ἠθικὸν νὰ ἀνελθῇ δύναται· ἔχομεν ἐπομένως δικαιομάματα τὴν ὕλην ἀντικείμενον ἔχοντα καὶ δικαιομάματα τὴν ἠθικὴν ἀποβλέποντα. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὑλικά δικαιομάματα, οὐδεὶς σχεδὸν σήμερον ἀμφισβητεῖ πλέον, ὅτι τὰ τέκνα δικαιοῦνται νὰ διαδέχωνται τὴν περιουσίαν τῶν ἐκυτῶν· γονέων· αἱ θεωρίαι τοῦ Προυδδῶνος καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ, μόνον ἄστυον εὖρον ἐξαλλά τινα πνεύματα, τὴν ἀργίαν εἰς ἐπιστήμην ἀνυψώσαντα, καὶ τὰς ἀπολαύσεις ὡς μόνον σκοπὸν τοῦ βίου διαγράφαντα. Τοῦναντίον αἱ θεωρίαι τοῦ Τιέρ, αἱ ἐν τῷ περὶ ἰδιοκτησίας αὐτοῦ σοφωτάτῳ συγγράμματι γλαφυρῶς χαρραχθεῖσαι, αἱ θεωρίαι αὗται κατέκτησαν τὰς διανοίας τῆς ἀνθρωπότητος, αἱ δὲ πράξεις αὐτῆς κατὰ τὰς σωτηριώδεις ταύτας ἰδέας κανονίζον-